

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 5/2001 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Ranskan tasavallan aloitteesta neuvoston puitepäättökseksi sekä direktiiviksi (laittoman maahantulon avustaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 2 päivänä maaliskuuta 2001 lähettänyt lisäselvityksen (oikeusministeriön kirje 21.2.2001) Ranskan tasavallan aloitteesta neuvoston puitepäättökseksi sekä direktiiviksi laittomassa maahantulon avustamisessa (U 66/2000 vp) lakivaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola, oikeusministeriö.

Viitetieto

Valiokunta on aikaisemmin antanut asiasta lausunnon LaVL 15/2000 vp.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus direktiiviksi ja puitepäättökseksi

Ehdotukset muodostavat kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on saattaa rangaistavaksi laitton maahantulon avustaminen EU:n jäsenvaltioissa, Norjassa ja Islannissa. Lakiteknisesti säännökset on jaettu siten, että direktiiviehdotukseen on sisällytetty tiettyjen toimintojen kieltämistä koskevat velvoitteet. Puitepäättökseen ehdotetaan säännöksiä, jotka velvoittavat säätämään teot rangaistaviksi päätöksessä tarkemmin määritellyin tavoin.

Puitepäättösehdotus on muuttunut jatkovalmistelussa olennaisesti. Laittoman maahantulon avustamisen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kahdeksan vuotta vankeutta, jos teko on tehty taloudellisen hyödyn saamiseksi ja järjestäytyneen ryhmän jäsenenä tai vaarantaen maahan kuljetettavien henki. Mikäli kansallisen

rangaistusjärjestelmän yhtenäisyys niin vaatii, voi enimmäisrangaistus olla alempi: vähintään kuusi vuotta vankeutta. Muut ankaroittamisperusteet on poistettu ehdotuksesta.

Ehdotusta on täydennetty siten, ettei puitepäättös ole ristiriidassa pakolaisia koskevien kansainvälisten säännösten kanssa. Puitepäättökseen soveltaminen ei rajoita suojelua, jota on annettava pakolaisille ja turvapaikanhakijoille kansainvälisen oikeuden tai ihmisoikeuksia koskevien kansainvälisten normien mukaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti Euroopan unioni tehostaa laitton maahantulon vastaista toimintaansa. Laittoman maahantulon torjuntaan liittyvän lainsäädännön kehittäminen

ja yhdenmukaistaminen jäsenvaltioissa niin, että voidaan tehokkaasti torjua järjestäytyneen rikollisuuden harjoittamaa ihmisten salakuljetusta, on kannatettavaa. Valtioneuvosto suhtautuu siten periaatteessa myönteisesti Ranskan aloitteisiin.

Ne ankaroitamisperusteet, joihin lakivaliokunta on aikaisemmassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota, on poistettu puitepäättösehdotuksesta. Ainostaan liityntä järjestäytyneeseen rikollisuuteen sekä ihmisten asettaminen hengenvaaraan on säilytetty ehdotuksessa. Koska vastaavia säännöksiä sisältyy voimassa oleviin rikoslain säännöksiin, ei niiden hyväksymiselle ole estettä.

Laittoman maahantulon avustamiselle ehdotettu vähintään kahdeksan vuoden enimmäisran-

gaistus ei ole hyväksyttävä. Kansallisen rangaistusjärjestelmän yhtenäisyydestä johtuen enimmäisrangaistus voisi kuitenkin olla vähintään kuusi vuotta. Ottaen huomioon, minkä tyyppisissä teoissa tällainen enimmäisrangaistus tulisi sovellettavaksi, ei sitä ole pidettävä liiallisena.

Ehdotukseen tehty lisäys humanitääriseksi lausekkeeksi ja rikoksen tunnusmerkistön edellyttämä taloudellisin hyödyn tavoittelu antavat joustovaraa humanitääristen näkökohtien huomioonottamiseksi.

Direktiivi- ja puitepäättösehdotukset ovat jatkovalmistelussa muuttuneet siten, ettei niiden hyväksymiselle ole enää lakivaliokunnan lausunnossa mainittuja esteitä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on edellä mainitussa lausunnossaan todennut pitävänsä säännösehdotuksia tarpeellisina, mutta katsonut, etteivät ne ole yksityiskohdiansa puolesta hyväksyttävissä kunnossa. Lausunnossa on tarkasteltu kolmea seikkaa: rangaistusmaksimin vähimmäispituuden suhteetonta ankaruutta, ankaroitamisperusteiden kaavamaisuutta ja sisältöä sekä humanitäärisiin syihin perustuvien vastuuvapausperusteiden puuttumista. Kahden viimeksi mainitun osalta on todettavissa, että ehdotusta on näiltä osin korjattu karsimalla ongelmalliset ankaroitamisperusteet ja lisäämällä humanitäärisiin syihin perustuva toiminta vastuuvapausperusteeksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan säännösehdotusten arvioinnin kannalta on merkityksellistä, mitä oikeushyviä säännöksillä oikeastaan pyritään suojaamaan. Ehdotuksesta ei käy selkeästi ilmi, onko ensisijaisena tarkoituksena velvoittaa valtiot säätämään ankarasti rangaistavaksi maahantuloa ja matkustusasiakirjoja koskevien säännösten rikkominen vai luvattomasti maahan pyrkivien hengen ja terveyden vaarantaminen tai heidän asemansa törkeä taloudellinen hyödyntäminen.

Ehdotuksen tämänhetkiset ankaroitamisperusteet: taloudellisen hyödyn tavoittelu, rikoksen tekeminen järjestäytyneen ryhmän jäsenenä ja hengen vaarantaminen ovat perusteltuja ja hyväksyttäviä. Näistä kaksi ensimmäistä ovat rikoslain 6 luvun 2 §:n mukaisia rangaistuksen koventamisperusteita. Useat rikoslain rangaistussäännöksistä suojaavat henkeä ja terveyttä. Lisäksi hengen tai terveyden vaarantaminen ovat ankaroitamisperusteena esimerkiksi törkeässä raiskauksessa ja törkeässä vapaudenriistossa.

Valtioneuvoston kannanotosta ilmenee, että nykyisessä muodossaan puitepäättöksen hyväksyminen edellyttää mm. rikoslain 17 luvun täydentämistä laittoman maahantulon järjestämisen törkeällä tekemuodolla. Törkeän tekemuodon rangaistusmaksimin tulisi olla ehdotetun puitepäättöksen mukaan vähintään kuusi vuotta. Se on vuonna 1998 säädetyin perustustunnusmerkistön kahden vuoden enimmäisrangaistukseen ja muihin rikoslain 17 luvun säännöksiin nähden korkea. Enimmäisrangaistus on sama kuin törkeässä kuolemantuottamuksessa, mutta korkeampi kuin esimerkiksi vaaran aiheuttamisessa, jonka tunnusmerkistöön yksi ankaroitamisperusteista on verrattavissa. Kuuden vuoden

enimmäisrangaistus merkitsisi myös poikkeamista rikoslain kokonaisuudistuksessa lähtökohteisesti noudatetuista yhtenäisistä rangaistusasteikoista. Valiokunta katsoo kuitenkin, ettei kuuden vuoden enimmäisrangaistus ole aikaisemman ehdotuksen tavoin liiallinen. Sitä ei voida myöskään pitää suhteellisuusperiaatteen vastaisena, jos rikoksen tunnusmerkistö ja ankaroitamisperusteet ovat riittävän täsmällisiä ja selkeästi teon törkeyttä korostavia. Valiokunta pitää tärkeänä, että puitepäättöksen velvoitteet ovat pantavissa täytäntöön noudattaen rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettua kirjoittamista-paa. Rikoksen törkeän tekemuodon kvalifiointi-

perusteet on määriteltävä laissa täsmällisesti ja tyhjentävästi. Lisäksi teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. Ehdotuksesta puuttuu tällä hetkellä teon kokonaisarvostelua koskeva edellytys.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy edellä olevin huomautuksiin asiassa valtioneuvoston kantaa.

Helsingissä 6 päivänä maaliskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Jyri Häkämies /kok
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /skl
Annika Lapintie /vas
Paula Lehtomäki /kesk
Kari Myllyniemi /kesk

Kirsi Ojansuu /vihr
Veijo Puhjo /vas
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönkä /sd
Mauri Salo /kesk
Timo Seppälä /kok
Marja Tiura /kok
Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

En hyväksy lakivaliokunnan kantaa direktiivi- ja puitepäättösehdotuksista seuraavilta osin:

- enimmäisrangaistuksen vähimmäispituisuuden tulisi olla 8 vuotta vankeutta,
- laittoman maahantulon avustamista tulisi pitää törkeänä, jos siihen liittyy taloudellisen

edun tavoittelua, vaikka tavoitellun edun määrä ei olisikaan huomattava ja

- humanitääriisiin syihin vetoaminen ei saisi antaa rikoksentekijälle mahdollisuutta vastuusta vapautumiseen.

Helsingissä 6 päivänä maaliskuuta 2001

Sulo Aittoniemi /alk